

N. Steinhardt

Jurnalul fericirii
Manuscrisul de la Rohia

Îngrijirea ediției, compararea variantelor, note, addenda
și indice de George Ardeleanu

MĂNĂSTIREA ROHIA
POLIROM

Cuprins

Notă asupra ediției (<i>George Ardeleanu</i>)	5
Jurnalul fericirii	11
Note (<i>George Ardeleanu</i>)	495
Un dosar al memoriei arestate.	
<i>Jurnalul fericirii în arhivele Securității (<i>George Ardeleanu</i>)</i>	535
Indice de nume	563

Copyright © Mănăstirea Rohia, 2012

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezentă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

STEINHARDT, N.

Jurnalul fericiții: manuscrisul de la Rohia / N. Steinhardt; îngrăjire ed. de George Ardeleanu. – Iași: Polirom, 2012

Index

ISBN print: 978-973-46-2737-0

ISBN ePUB: 978-973-46-3124-7

ISBN PDF: 978-973-46-3125-4

I. Ardeleanu, George (ed. st.)

821.135.1-94

821.135.1.09(0:82-94)

929 Steinhardt,N.(0:82-94)

Printed in ROMANIA

Gherla, 1963 (seara, înainte de stingere)

Laur Preda (fost vaidist): domnilor, recunosc că am greșit. Am pus exclusiv accentul pe ideile de Dumnezeu și de națiune, neglijând ori nesocotind a treia națiune din triada fundamentală: Dumnezeu – Națiunea – Libertatea. Triada nu are tărie și nu-i completă fără de aceasta de-a treia. Iar crezul meu, domnilor, să știți că se rezumă, astăzi, la vechea formulă a lui Ion Heliade-Rădulescu: Urăsc tirania și mi-e frică de anarhie.

Jf. 364

— Suferința nu trebuie să secreteze ura și răzbunarea. Păcat de ea! Va fi fost inutilă. Cazul Hamlet nu contrazice această afirmație. Hamlet însuși, răzbunându-se, se coboară la nivelul unor ucigași și uneltitori ordinari, el cade (*il sombre*) în răzbunare.

Jf. 444

S-au folosit cu adevărat de suferință aceia care au scos dintr-însă răbdarea, bunele maniere și dragostea.

Balzac: „Poate că n-am suferit încă de-ajuns spre a-mi însuși îngăduitoarele purtări și absoluta gingășie pe care le datorăm numai unor crude înșelătorii“.

(Tot el: „Dragostea care nu crește zi de zi nu-i decât o nenorocită de patimă“.)

Jf. 485

— Cum vede lucrurile mari progresist, bunul Zola: în romanul său *Madeleine Ferrat*, păcătoasa este iertată de Iisus, dar până la urmă tot pedepsită și urgisită rămâne, căci – ni se spune – Dumnezeu-Tatăl nu iartă, și cuvântul Lui e hotărâtor.

Concepție marcionistă extremă.

Jf. 485

Personajul Kisiakoff în *Cât va fi lumea și pământul* de Henri Troyat (personaj interesant, aducând oarecum cu Lebedev din *Idiotul*) expune o doctrină asemănătoare:

Hristos L-a trădat pe Dumnezeu aducând bunătatea și mila în lume. (Așa cum, odinioară, Prometeu l-a trădat pe Zeus dezvăluind oamenilor focul.) Dumnezeu a încuiițat răstignirea Hristosului Său pentru că era furios că a fost trădat și a văzut cu bucurie toate chinurile Lui: a tăcut și n-a intervenit. Dumnezeu-Tatăl e creatorul lumii aşa cum este ea – „lumea e aşa cum este și ca dânsa suntem noi” –, crudă și rea, iar Hristos e străin de lucrarea lui Dumnezeu.

Doctrină asemănătoare cu maniheismul și concepția catară, despre care ne facem iluzii deoarece ne impresionează eroismul catarilor, groaznica lor exterminare, nezdruncinata fidelitate a țăranilor față de seniorii lor catari, pitorescul tuturor castelelor acelora occitane, cocoțate pe creste aproape inaccesibile (și legate de câmpii și păduri prin misterioase tunele), precum și minunata literatură ce-au inspirat. Dar viziunea catară a lumii era mult inferioară celei catolice, mult mai simplistă și mai dură, și trebuie să recunoaștem – oricât s-ar strădui un Denis de Rougemont să evoce și să reîmprospăteze farmecul universului catar – că brutalul Simon de Montfort, iar nu albigensii, reprezenta viziunea mai umană și mai blândă a vieții.

Pentru bunii catari numărul sufletelor a fost statornicit la Facere o dată pentru totdeauna. Prin urmare oamenii, înmulțindu-se, ajung a fi în supranumăr, în cantități supranormative (am zice noi astăzi), și nu mai sunt decât pură materie, lipsiți de suflăt, țin numai de lumea strict materială, pură *massa damnata*. Singura soluție devine sinuciderea generală prin incetarea procreației. (Nu limitarea, încetarea ei.)

E ciudat lucru că nu rafinații aristocrații catari, ci necioplății nordiști simbolizau (ca și iezuiții, mai târziu) curențul „liberalist” și „omenia”. Cu paloșul în mână și cu focul rugurilor desigur, și cu cea mai totală „mojicie”; dar cei cu adevărat „crunți”, în fond, erau sumbrii catari. Concepție

mai privilegiată ca a lor nici n-a fost vreodată: aristocrații aceia le tăgăduiseră celorlalte clase înseși sufletele: ţăraniii catarilor meritau cu adevărat numele de *suflete moarte*.

Jf. 332

— Robert Nelli, apărător neobosit și apologet sincer al catarilor, arată că niciodată maniheismul n-a însemnat susținerea „stupidei“ teze a existenței unei dualități. Nu în doi dumnezei egali, unul bun și altul rău, cred maniheștii, ci în inevitabilă secretare de către lumea creată a unor forțe ale răului.

Jf. 339-340

— După cum poziția reală a catarilor nu este de obicei corect înțeleasă, și cazul Galileo Galilei este deformat de科学家. Adevărul istoric nu e conform legendei în care mișună inexactitățile și se lucrează numai cu imagini din Epinal. Se trece mereu sub tăcere bunăvoița pe care Papa Urban al VIII-lea (Barberini) o avea față de Galileu și pe care n-a șovăit să-o manifeste, ocrotindu-l. (Brecht, de data asta, e mai obiectiv ca alții.) și rolul iezuiților este complet denaturat. Departe de a fi fost dușmanii și acuzatorii lui Galileu, i-au luat apărarea propunând ca sistemul lui să fie considerat ca o ipoteză științifică probabilă. (Ei sunt inițiatorii teoriei probabilității, impusă apoi de marea lor adversar, Pascal.) Soluția iezuiților pare cu atât mai acceptabilă (și meritorie) cu cât știința contemporană prin Henri Poincaré și cei ce i-au urmat au pus lucrurile la punct într-un mod ce reduce cu mult din dramatismul afirmațiilor lui Galileu și din ale heliocentrismului copernician. Formula (lui Henri Poincaré) „a spune că pământul se învârtește în jurul soarelui este mai comod decât a spune că soarele se învârtește în jurul pământului“, precum și constatarea faptului universalei rotației a tuturor astrilor și a tuturor sistemelor macro- și microcosmice au decolorat oarecum roșul aprins al propozițiilor lui Copernic și Galileu, care nici „descoperirii“ absolute nu pot fi calificate, căci au precursori în lumea clină.

BOOGEY MAMBO RAG

Povestea asta cu cămașă v-am mai spus-o eu... Să nu credeți, domnilor, că Eminescu a fost un boem și un fel de coate-goale cum vor să ni-l prezinte astăzi dumnealor... Bunicul meu, care i-a fost coleg de redacție la Timpul, mi-a povestit că era un domn foarte distins și deosebit de frumos, a venit odată la redacție în frac, era invitat la masă și ducea flori gazdei... Da, domnule Sablin, da, domnule conte, e adevărat, dar povestea e atât de frumoasă și o povestiri atât de bine încât dorim să-o auzim din nou, și vă rugăm... Notele în vechiul sistem erau: pa, vu, ghi...

— Alain despre curaj (comentariu la un text din Stendhal) — consider pasajul drept capital:

„Singur cu el însuși, singur pentru el însuși, contele se luptă cu sine... Se află pur și simplu în pericol de moarte. Iată soarta omului cu adevărat vrednic de acest nume... nu-i în pericol decât din pricina lui însuși... Tot urmărind acțiunile bogate-n putere și-n hotărâre ale insului împotriva lui însuși am izbutit să înțeleg că mereu cunoașterea de sine presupune un fel de război împotriva sinelui, și-un fel de rămășag pus pe partea sublimă a cului“.

J.f. 442

Gherla, Octombrie 1963

Mari și aprige discuții în cameră asupra valorii lui Sadoveanu și Tudor Arghezi. Majoritatea crede că lipsa de caracter a celor doi autori infectează iremediabil și lucrările lor. Minoritatea susține că atitudinile politice interesante ori faptele reale ale scriitorului nu au nicio legătură cu ceea ce a creat.

J.f. 617-618,
650

Îndin să cred că minoritatea are dreptate, și o spun. Îmi atrag multe antipatii și aud exclamații encervate: cum, tocmai dumneata!

Încerc să lămuresc: infracțiunile de drept comun desigur că nu exercită nicio înrâurire asupra operei, se petrec într-un alt domeniu. Dar trădarea, arghirofilia, josnicia, practicarea denunțului? Acestea da, fiind de-ale spiritului, compromit opera, pătrund neapărat într-însa. Acum, între cele două idioame nu mai există etanșeitate, după cum se vede în *Dr Jekyll and Mr Hyde* al lui Robert Louis Stevenson. Drept care, tot ceea ce au scris Sadoveanu și Tudor Arghezi după ce au făcut act de adeziune și au lucrat la comandă n-are nicio valoare. *Cuvinte potrivite*, însă, ori *Hanu Ancuței* și *Zodia Cancerului* nu sunt desigur afectate de ce s-a petrecut mai apoi și n-are niciun rost să fie contestate.

Jf. 436

Stau și mă gândesc totuși: n-a fost Arghezi arghirofil și rachinios și-n vremea când și-a compus capodopera? Cunosc două citate: „A scrie e o formă a rugăciunii” (Kafka) și „Scrisul, ca și dragostea, e poezie” (Arghezi). După cum păcătosul se poate ruga, el poate face și literatură (bună).

Cu toate acestea, de la un anumit nivel în sus se aplică maxima lui André Suarès: „Nu există scriitori mari, există numai oameni mari”.

Jf. 435

— Fenomenele de sadism, bădăranie, agresivitate și desconsiderare a persoanei – toate specifice vremii noastre – Brice Parain le explică altfel decât ceilalți sociologi și cercetători. „Dacă, scrie el, demnitatea individuală a omului a pierit, apoi nu-i efect al barbariei, un soi de ignoranță, de cruzime neroadă față de om, ci e o modalitate a civilizației industriale.” Și de unde provine ea? Din aceea că în zisa civilizație industrială totul, până la urmă, ține de prețul de cost. Iată care-i adevăratul și singurul stăpân. „Nu inginerii și nici dictatorii sau administratorii sunt cei care domnesc, ci prețul de cost minimal, ai căruia slujitorii sunt toți cei care conduc.”

Jf. 512

— Zău dacă înțeleg de ce André Breton, papă al suprarealismului, s-a refugiat în Statele Unite când Franța a fost

ocupată de naziști¹. Căci dacă Hanns Johst a spus: „Când aud cuvântul «cultură» pun mâna pe revolver”, André Breton spusese mai dinainte: „Cel mai simplu act suprarealist constă în a ieși pe stradă cu un revolver în mână și, pe cât se poate, a trage în mulțime”².

Gherla, camera 44

Bine este nouă să fim aici.

Matei 17,4

Venirea părintelui Haralambie Vasilache stărnește senzație în cameră și pentru oarecare timp aduce domolire dezlănțuitelor patimi și zavistiei cronice din infirmerie. Călugărul, fost stareț al mănăstirii Procovul, e grav bolnav, a suferit două operații la stomac și-i atât de palid și de slab încât aduce uimire și milă în inima oricui. Abia dacă se poate ține pe picioare. Se spală după apel, ajutat de careva, și-și petrece vremea culcat, acoperit cu pătura până peste cap, rugându-se. Ne-a spus din prima zi că nu poate vorbi și că, simțindu-și sfârșitul foarte aproape, se pregătește de moarte. Până și necredințoșii din cameră sunt impresionați, se știe că-ndeobște monahii (cei sfinți) își cunosc ceasul morții. și dacă nici umbra asta de om n-o fi atinsă de aripa sfințenici?...

J.f. 183-188

Rezerva părintelui Haralambie e respectată și, de dragul său, vrajbele și certurile mai încetează. După câteva zile de odihnă își revine puțin și face mici plimbări prin cameră, sprijinit de doi deținuți, apoi numai de unul. Dar tot

1. În 1938, André Breton pleacă în Mexic, unde îl întâlnește pe Troțki, iar în timpul celui de-al doilea război mondial se refugiază în Statele Unite.
2. Definiție celebră din *Second manifest du surréalisme* (1929).